

ANGVSTIA 29, 2025

ANGVSTIA

29

Revista
Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni

Editura ANGVSTIA
Sf. Gheorghe
2025

Redactor șef

ALEXANDRU POPA

Colegiu de redacție

COSMINA-MARCELA OLTEAN

DAN-LUCIAN BUZEA

Orice corespondență se va trimite pe adresa:
Please send any mail to the following address:

MUZEUL NAȚIONAL AL CARPAȚILOR RĂSĂRITENI

Sfântu Gheorghe, Str. Gábor Áron nr. 16

520008, jud. Covasna

Telefon/fax: +40 267 314139

e-mail: secretariat@mncr.ro

web: angvstia.mncr.ro

ISSN 2602 – 0653

ISSN-L 1454 – 8275

Cuprins – Table of Contents

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ARHEOLOGIE (*Archaeological studies and researches*)

Dan-Lucian BUZEA, Marius-Mihai CIUTĂ, Dan ȘTEFAN, O reprezentare plastică, antropomorfă, descoperită în situl arheologic de la Arcuș – Platoul Târgului (Vásártető) – zona estică (jud. Covasna). *An anthropomorphic plastic representation discovered at the archaeological site of Arcuș – Platoul Târgului (Vásártető) – eastern area (Covasna County)* 9

PUSKÁS József, Dan-Lucian BUZEA, Alexandru POPA, Luca-Paul PUPEZĂ, Săpăturile arheologice preventive efectuate în situl Sfântu Gheorghe–Hosszú în anul 2025. *Rescue excavations at Sfântu Gheorghe–Hosszú site made in 2025* 31

Imola KELEMEN, Exploatarea resurselor animale la sfârșitul epocii bronzului. Studiul arheozoologic al materialului faunistic din așezarea Gáva de la Sfântu Gheorghe–Hosszú (jud. Covasna). *Exploitation of animal resources at the end of the Bronze Age. Archaeozoological study of the faunal material from the Gáva settlement at Sfântu Gheorghe–Hosszú (Covasna County)* 47

Luca-Paul PUPEZĂ, Dan-Lucian BUZEA, Accesul în Cetatea Zânelor de la Covasna. Câteva ipoteze. *Access to the Fairies Fortress from Covasna. Some hypotheses* 57

Dan ȘTEFAN, Arheometalurgia fierului în Depresiunile din sud-estul Transilvaniei: analiza distribuției spațiale și unele contribuții analitice. *Iron Archaeometallurgy in Southeastern Transylvania: Spatial Patterns and Preliminary Analytical Insights* 77

Ovidiu ȚENEA, Alexandru POPA, Cumidava–Râșnov. Raport preliminar al cercetărilor geofizice recente din castru și așezarea civilă. *Cumidava–Râșnov. Preliminary Report on the Recent Geophysical Investigations in the Fort and Civil Settlement* 95

VISY Zsolt, The Archaeological Excavation in the Military Bath of the Castellum of Inlăceni/Énlaka in 2025. *Cercetări arheologice în baia militară a castrului de la Inlăceni/Énlaka în 2025* 109

STUDII DE ETNOGRAFIE (*Studies in Ethnography*)

Tatiana SCURTU, Portul popular românesc din Trei Scaune în secolele XVIII-XIX *The Romanian Traditional Costume of Three Seats in the 18th–19th Centuries* 121

BARTÓK Iuliana Elisabeta, Ghețăriile de la Castelul Mikó din satul Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna *The ice houses at Mikó Castle in Olteni village, Bodoc commune, Covasna County* 127

RECENZIE (*Book review*)

Alexandru POPA, Recenzie la Alina Streinu – Vase antice de sticlă din Colecția „Maria și Dr. George Severeanu”, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște 2019” – ISBN 9786065374478. *Review*

of Alina Streinu – Ancient Glass Vessels from the “Maria and Dr. George Severeanu” Collection, Cetatea de Scaun Publishing House, Târgoviște, 2019 – ISBN 9786065374478 153

CRONICA ACTIVITĂȚILOR MUZEULUI (*Activity report of the museum*)

Cosmina-Marcela OLTEAN, Cristina-Ioana FELEA-BAUBEC, *Cronica activității Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni pentru anul 2024. The National Museum of Eastern Carpathians Activity Report on 2024 159*

Studii și cercetări de arheologie

Archaeological studies and researches

Săpăturile arheologice preventive efectuate în situl Sfântu Gheorghe–Hosszú în anul 2025

Rescue excavations at Sfântu Gheorghe–Hosszú site made in 2025

PUSKÁS József¹
Dan-Lucian BUZEA²
Alexandru POPA³
Luca-Paul PUPEZĂ⁴

Cuvinte cheie: cultura Gáva, epoca bronzului târziu, săpături de salvare

Keywords: Gáva Culture, Late Bronze Age, rescue excavations

ABSTRACT

In 2025, rescue excavations continued at the Sfântu Gheorghe–Hosszú archaeological site, located in the north-eastern part of the city. The fieldwork was carried out in two locations: one at Izvorului Street no. 35 and the other along Izvorului Street. During the excavations at no. 35, three features were uncovered, containing several pottery fragments, grinding stones, and a spindle whorl. Based on the archaeological material, these features can be attributed to the Late Bronze Age Gáva culture, dated approximately between 1200 and 850 cal BC.

The investigations conducted along the Izvorului Street, as part of a gas pipeline extension, did not yield any archaeological material or features.

Introducere

Situl arheologic *Așezarea hallstattiană de la Sfântu-Gheorghe – Arcuș*⁵ se află în zona nordică a UAT Sf. Gheorghe și parțial în zona sudică a UAT Arcuș, ambele în jud. Covasna. Descoperirile provin din locul numit *Hosszú / Picior Lung*, aflat pe malul vestic al Râului Olt, la sud de Râul Arcuș și la nord de Valea Porumbelor, ambii afluenți de dreapta ai Râului Olt (Fig. 1/2).

Situl a fost identificat în urma unei supra-vegheri arheologice în anul 1996⁶. Ulterior, în perioada 2004-2018, s-au făcut periegeze în zonă fiind descoperite numeroase materiale arheologice⁷. În 2019-2020 Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (MNCR) a efectuat cercetări arheologice preventive întinse pe aproape 10 ha, descoperindu-se 937 de complexe (vetre, gropi, morminte)⁸. De asemenea, între 2020-2024 MNCR și Muzeul Național Secuiesc (MNS) au efectuat mai multe cercetări

¹ Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, joska1987@yahoo.com

² Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, buzealuci@yahoo.com

³ Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, alex.popa@live.de

⁴ Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, paulpupeza@yahoo.com

⁵ Cod RAN: 63401.22. <http://ran.cimec.ro/?codran=63401.22>, accesat la data de 10.10.2025

⁶ Cavruc 1998, 128-129, nr. 507. Bordi 2024, 30, nr. 2.1.II.A.2.a.

⁷ Bordi 2024, 30, nr. 2.1.II.A.2.b.

⁸ Bordi 2024, 30, nr. 2.1.II.A.2.c,d.

de teren în perimetrul sitului (Fig. 2). Astfel, în ultimii ani extinderea cartierului (i.e. construirea de locuințe noi, precum și numărul mare de investiții publice) a avut ca rezultat mai multe cercetări arheologice, precum și un studiu arheologic pentru Planul Urbanistic General al Municipiului Sfântu Gheorghe, în urma căruia s-a putut delimita situl pe cca. 80 de ha⁹. Din punct de vedere al cronologiei, situl acoperă epoca neolitică (cultura Starčevo-Criș), epoca bronzului (culturile Monteoru la, Wiettenberg III, Tei III) și mai ales epoca bronzului târziu și prima epocă a fierului (cultura Gáva), dar și epoca medievală sau chiar modernă¹⁰.

În anul 2025 în perimetrul sitului din punctul *Hosszú* au fost întreprinse trei campanii de săpături. Prima campanie a fost executată pe terenul unde urmează a fi construit un patinoar, cercetările fiind realizate de către specialiști ai MNS. Celelalte două campanii, una cauzată de construirea unei case de locuit iar cealaltă de extinderea rețelei de gaze naturale, au fost executate de specialiști ai MNCR. Studiul de față are ca scop prezentarea rezultatelor acestor ultime două lucrări.

Descrierea cercetărilor

Cercetările arheologice au fost realizate în două zone situate pe Str. Izvorului din Sf. Gheorghe. Într-o zonă s-a cercetat o suprafață de teren pe care urmează a se construi o locuință, la nr. 35 (CF nr. 43768 – Fig. 3). A doua zonă se află de-a lungul drumului, între nr. 11 și 35, fiind cauzată de extinderea rețelei de gaze naturale (Fig. 10).

Strada Izvorului nr. 35

Suprafața de 141,4 mp¹¹ se află pe Str. Izvorului la nr. 35, în intravilanul nord-estic al municipiului Sf. Gheorghe, la cca.

284 m sud-est de DN 12 (E578), pe o terasă ușor înălțată a Râului Olt, aflat la cca. 295 nord-vest. Suprafața cercetată a fost împărțită în trei secțiuni, denumite convențional S1, S2 și S3.

S1

De formă rectangulară, S1 a acoperit toată suprafața afectată de ridicarea locuinței (cca. 10,5 X 8,8 m, cca. 93 mp), fiind cea mai extinsă dintre cele trei. Situația stratigrafică surprinsă a fost una relativ unitară. Stratul superior a avut o grosime de cca. 0,40 m fiind alcătuit din pământ maroniu, afânat, cu fragmente de cărămidă și bucăți de beton (umplutură modernă/contemporană). Dedesubt se afla un strat de pământ brun-gălbui cu aproximativ aceeași grosime. Aspectul acestui nivel este al unui de inundare. La cca. 0,80 m adâncime, sub stratul de inundare, se află un strat de pământ negru de cca. 0,40-0,50 m grosime. În acest strat s-au descoperit puține materiale arheologice, pigmenți de chirpici și oase de animale. Ultimul strat identificat consta din lut galben-cenușiu, steril din punct de vedere arheologic. Adâncimea maximă la care s-a ajuns a fost de 1,60 m.

Singurele complexe arheologice descoperite aparțin stratului de pământ negru cu pigmenți de chirpici. Cele trei complexe (denumite Cx 01, Cx 02 și Cx 03) aveau o umplutură asemănătoare cu cea a stratului în care au fost identificate, conturarea lor făcându-se cu dificultate.

Cx 01 a fost identificat la o adâncime de cca. -1 – 1,20 m de la nivelul actual de călcare, în partea nord-vestică a suprafeței (Fig. 5). Complexul a fost cercetat parțial, acesta continuând și în afara suprafeței (spre vest). S-a conturat ca o aglomerare de fragmente ceramice, chirpici și oase de animale care acopereau o suprafață de cca. 1 x 0,5 m. În zonă s-a găsit o fusaiolă plată de lut (Fig. 9/6) precum și un fragment de pisător din piatră (Fig. 8/2).

⁹ Sztáncsuj 2021.

¹⁰ Căvruc 1998, 128-129, nr. 507. Sztáncsuj 2021. Bordini 2024, 30, nr. 2.1.II.A.2.a. Bajusz 2024; Puskás et alii 2024, 55-94.

¹¹ Investitor/beneficiar al lucrărilor este István Moldvai.

Fragmentele ceramice aparțin unor vase lucrate cu mâna, din pastă semifină sau grosieră, arse atât oxidant cât și reducător, în culori maronii sau negricioase. Unele fragmente roșiatice la interior și negre la exterior prezintă un decor cu caneluri. Câteva fragmente provin de la cel puțin două vase mari de provizii (Fig. 9/5).

Cx 02 a fost identificat la est de Cx 01. S-a conturat de asemenea ca o aglomerație de fragmente ceramice, chirpici și oase de animale răspândite pe o suprafață de cca. 3 X 3 m (Fig. 6-7). S-a presupus că este un complex distinct față de Cx 01 dat fiind faptul că între cele două aglomerări s-a observat o zonă de pământ fără materiale sau pigment de chirpici. Cel mai probabil acestui complex i-au aparținut o greutate de lut în formă de trunchi de con (Fig. 8/4), o râșniță din tuf vulcanic așezată cu partea activă în sus (Fig. 8/1) precum și o cute din gresie de dimensiuni mici (Fig. 8/3) sau un fragment de cute de dimensiuni medii. Fragmentele ceramice aparțin unor vase lucrate cu mâna, din pastă semifină sau grosieră, arse atât oxidant cât și reducător, în culori maronii sau negricioase (Fig. 9/2-3). Dintre acestea merită menționat un vas de dimensiuni mari, păstrat fragmentar. Acesta a fost modelat din pastă semifină, cu nisip ca degresant, fiind ars oxidant într-o culoare brun-roșiatică, neuniform, cu pete cenușii. A fost prevăzut pe umăr cu apucătoare de formă alungită (Fig. 9/1).

Cx 03 a fost identificat la o adâncime de cca. – 1 -1,20 m de la nivelul actual de călcare, în partea sudică a suprafeței (Fig. 3). Complexul a fost cercetat parțial, acesta continuând și în afara suprafeței (spre sud). S-a conturat o aglomerație de fragmente ceramice, chirpici și oase de animale (Fig. 9/4) întinsă pe o suprafață relativ mică (cca. 0,5 X 0,5 m). Fragmentele ceramice aparțin unor vase lucrate cu mâna, din pastă semifină sau grosieră, arse atât oxidant cât și reducător, în culori maronii sau negricioase.

S2

Suprafața afectată de construirea gardului care va împrejmuia locuința a fost considerată ca fiind S2, acoperind cca. 45,4 mp (șanțul de implementare a avut cca. 0,5 m lățime). De menționat că, în zona estică suprafața a fost deranjată de o intervenție antropică modernă. Stratigrafia identificată a fost una relativ unitară, similară cu cea identificată în S1. Ca și în S1, singurele materiale arheologice (fragmente ceramice) au fost descoperite în stratul de pământ negru cu pigmenți de chirpici. Nu au fost identificate complexe arheologice.

S3

Suprafața afectată de racordarea la utilități a locuinței a fost considerată ca fiind S3 (cca. 3 mp). Stratigrafia identificată a fost una relativ unitară, similară cu cea identificată în S1 și S2. Nu au fost identificate materiale sau complexe arheologice.

Strada Izvorului – drum de acces

Cercetarea s-a desfășurat pe întreaga suprafață afectată de proiectul de extindere a rețelei de gaz¹², de-a lungul drumului actual, acoperind cca. 162 mp (Fig. 10). Adâncimea maximă la care s-a ajuns a fost de cca. 1,80–1,90 m. Dat fiind că lucrările au acoperit o zonă relativ mare (cu șanțuri de cca. 0,30–0,45 m lățime), suprafața a fost împărțită în patru zone distincte denumite S1, S2, S3 și S4. Anterior s-au făcut trei sondaje de verificare (de cca. 1,70–2,40 x 0,60–0,40 m), perpendiculare pe traseul actual al drumului.

Stratigrafia identificată în cele patru secțiuni cât și în sondaje a fost una relativ unitară. Stratul superior era format din covor asfaltic (de cca. 0,10–0,15 m grosime) sau pietriș (în zona neasfaltată a drumului), urmat de o umplutură de rezistență alcătuită din pământ și pietriș (de cca. 0,30–0,40 cm grosime) (Fig. 11/1-2). De sub, până la 0,70–0,80 m adâncime se

¹² Beneficiarul proiectului a fost Devon Projects SRL.

află un strat de pământ brun, pe alocuri cu aspect mîlos. În unele zone, în partea superioară a acestui strat, a apărut pigment de chirpici și s-au descoperit puține fragmente ceramice. Cele câteva fragmente ceramice descoperite aparțin unor vase lucrate cu mîna, în culori maronii sau negricioase. Stratul inferior consta din lut galben-cenușiu, steril din punct de vedere arheologic.

Nu au fost identificate complexe arheologice.

Concluzii

Cercetările realizate pe Str. Izvorului în anul 2025 au avut rezultate relativ modeste, comparativ cu cele din anii anteriori¹³, dar acestea își au importanța lor. Disparate ca distribuție și disproporționate ca suprafață acoperită, în urma acestor cercetări se pot trage totuși unele concluzii relevante.

Materialul arheologic descoperit în stratul de pământ negru cu chirpici, dar și în umplutura celor trei complexe aparține unui singure perioade cronologice. Fusaiole, greutatea de lut, rășnița dar mai ales vasele ceramice (morfologia, pasta, decorul) aparțin culturii Gáva de la sfârșitul epocii bronzului (1200 și 850 î. Chr.)¹⁴.

Descoperirile aparținând culturii Gáva sunt și cele mai numeroase din situl aflat în punctul *Hosszú*, astfel că apariția lor nu reprezintă o surpriză.

Conturarea complexelor aparținând culturii Gáva nu s-a putut face cu exactitate, ca urmare stabilirea funcționalității acestor complexe rămâne doar ipotetică. În perioada epocii bronzului târziu asocierea de materiale precum vase de provizii, rășnițe și greutate de lut sunt întâlnite mai ales în depozite. Aceste depozite sunt rezultatul selectării unui anume tip de material pentru a fi depus în pământ. Piese respective puteau fi folosite în cadrul unor ceremonii sau în alte activități cu caracter ritual¹⁵, apoi fiind scoase din uzul cotidian prin îngropare. Evident, asocierea materialelor mai sus menționate se putea face și în cadrul unor locuințe. Fragmentele de chirpici descoperite sugerează de asemenea existența unor locuințe, cu pereții din lemn și lut, sau a unor instalații pentru foc, vetre, atestate în descoperirile anterioare.¹⁶

Puținele complexe identificate precum și unele caracteristici ale stratigrafiei generale par să indice că descoperirile mai sus menționate se află la marginea sau aproape de limita sitului.

¹³ Puskás et alii 2024.

¹⁴ Puskás et alii 2023, 160.

¹⁵ Marta et alii 2010, 55; L. Nagy 2012, 266; Marta 2014, 96; Puskás, Darvas 2021, 51-78.

¹⁶ Puskás et alii 2024, 60-62.

Bibliografie / Bibliography

Bajusz M. 2024, Raport de cercetare arheologică preventivă. Sfântu Gheorghe–Hosszú, C. F. 4339.

Bordi L. 2024, Repertoriul arheologic al județului Covasna, Cluj-Napoca.

Cavruc V. 1998, Repertoriul arheologic al județului Covasna, Sf. Gheorghe

Marta L., Sana D. V., Bejinariu I., L. Nagy M., Berendi E. 2010, The Late Bronze Age Settlement of Nyíregyháza–Oros „Úr Csere,” Satu Mare.

L. Nagy M. 2012, Neue Beiträge zu spätbronzezeitlichen Gefäßdeponierungssitten im Oberen Theißgebiet, în: L. Marta (ed./Hrsg.), *The Gáva Culture in the Tisa Plain and Transylvania / Die Gáva-Kultur in der Theißebene und Siebenbürgen. Symposium. Satu Mare 17–18 June/Juni 2011*. Satu Mare: 255–280.

Puskás, Darvas 2021. Late Bronze Age Pottery Deposits from the site of Sâncrăieni/Csíkszentkirály–Kőoldal (Harghita County, Romania). *Marisia. Arhaeologia. Historia. Patrimonium* 3, Târgu Mureș: 51-78.

Puskás J., Sztáncsuj S.-J., Darvas L., Buzea D., Kosza-Berecki J. 2023, Chronology of the Bronze Age in southeast Transylvania, *Dissertationes Archaeologicae* 3/11. Budapesta: 77-178.

Puskás J., Buzea D.-L., Mărcuți F., Ciută M.-M., Bartok I.-E. 2024, *Cercetările arheologice efectuate în anul 2024 în situl de la Sfântu Gheorghe–Hosszú, județul Covasna. Raport preliminar, Angustia 28*, Sfântu Gheorghe: 55-94.

Sztáncsuj S.-J. 2021, Studiu arheologic pentru Planul Urbanistic General al Municipiului Sfântu Gheorghe (manuscris).

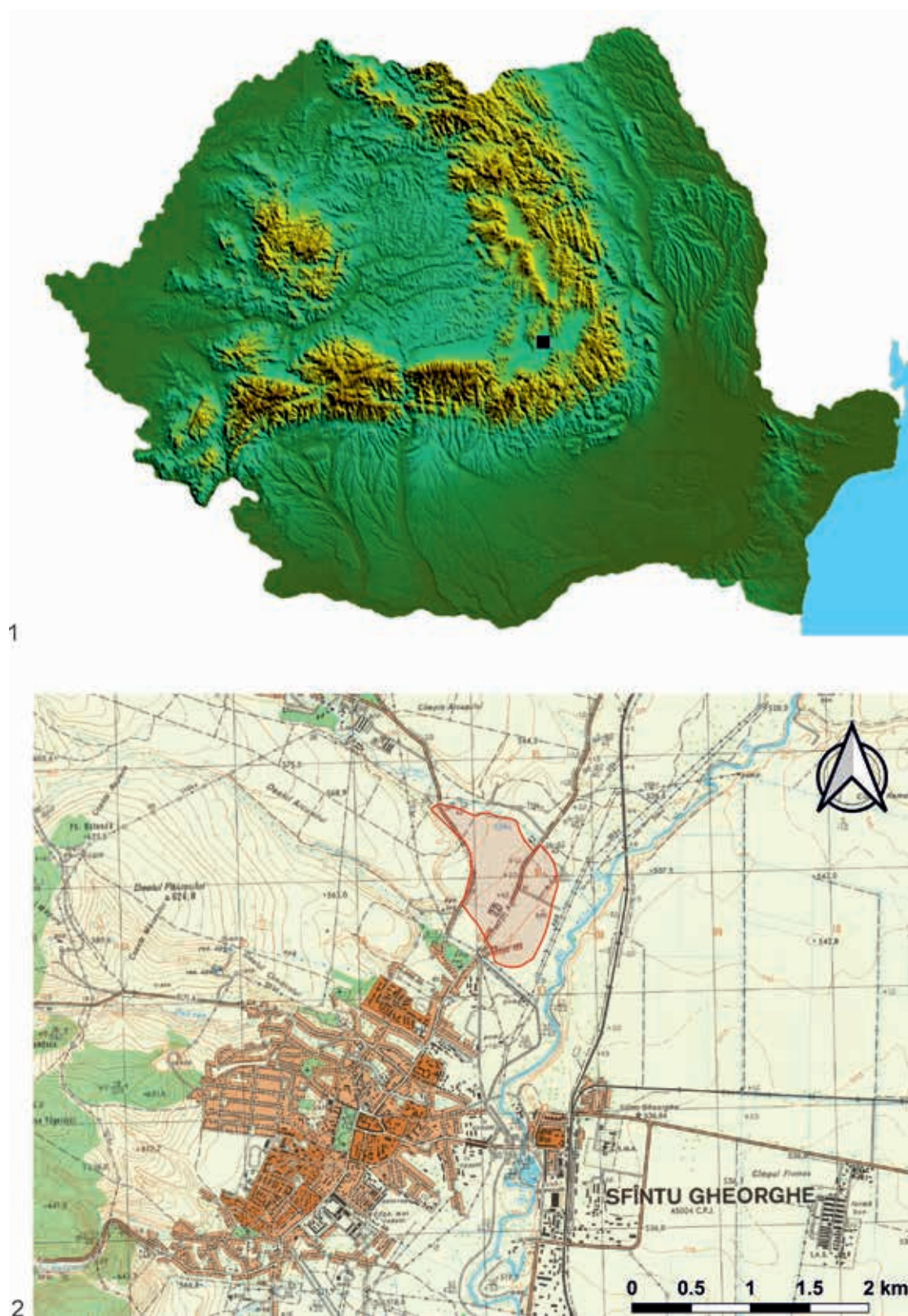

Fig. 1. Amplasarea sitului de la Sfântu Gheorghe–Hosszú.
Fig. 1. The location of the site at Sfântu Gheorghe–Hosszú.

Fig. 2. Zonele cercetate în anul 2025 în cadrul sitului Sfântu Gheorghe–Hosszú (1).

Săpăturile executate între anii 2023-2025 de către MNCR (roșu) și MNS (albastru) (2).

Fig. 2. The areas investigated in 2025 within the Sfântu Gheorghe–Hosszú site (1). Excavations carried out between 2023 and 2025 by the NMEC (in red) and the SzNM (in blue) (2).

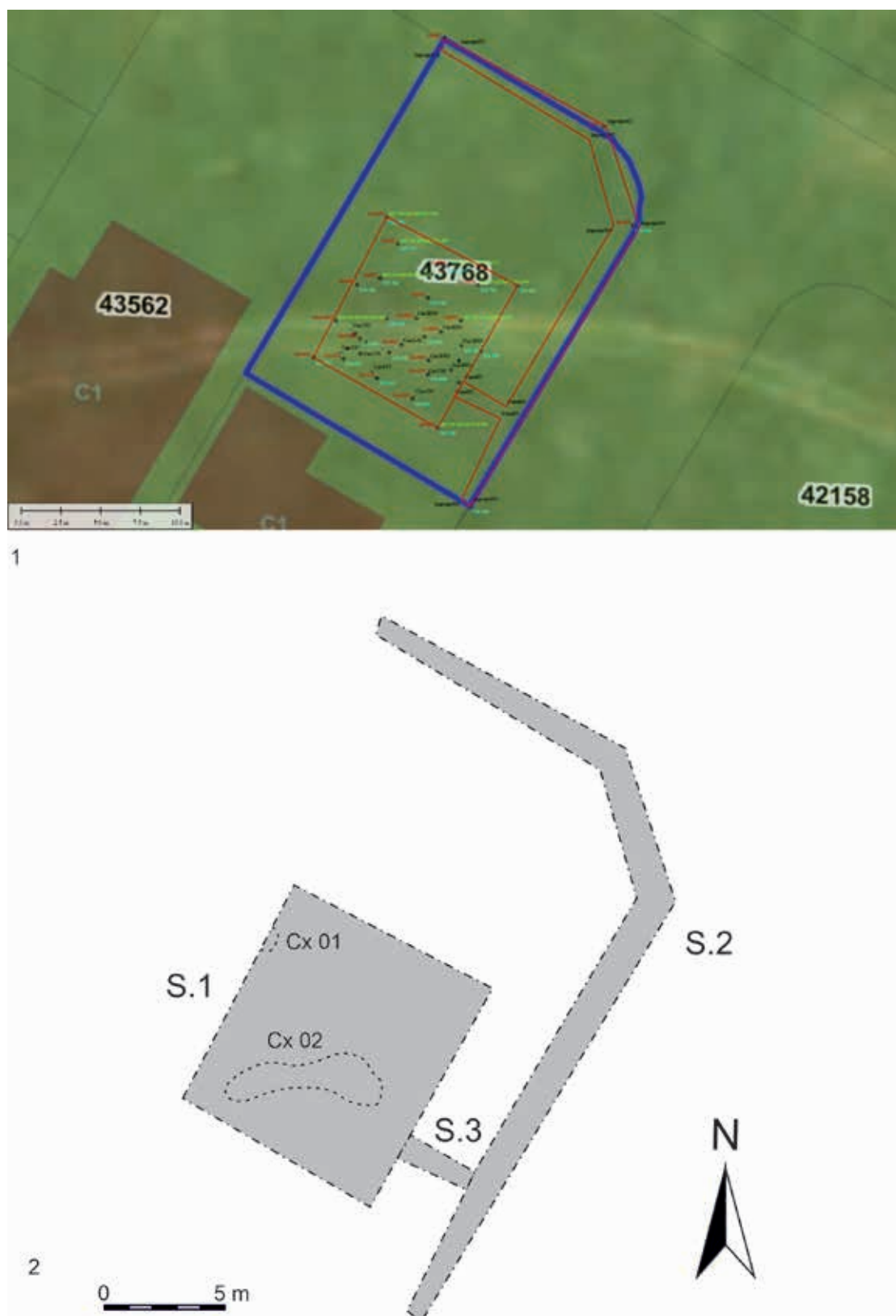

Fig. 3. Planul săpăturilor de pe strada Izvorului nr. 35.
Fig. 3. The excavation plan for 35 Izvorului Street.

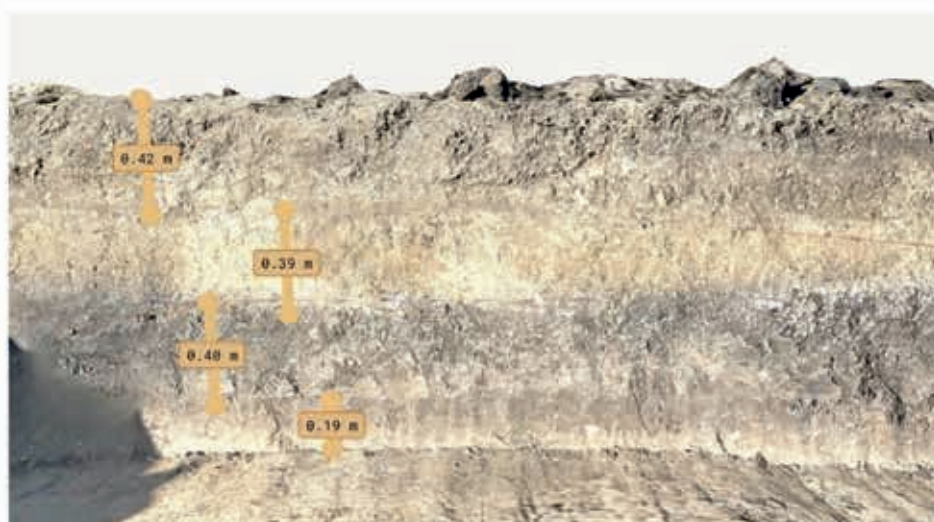
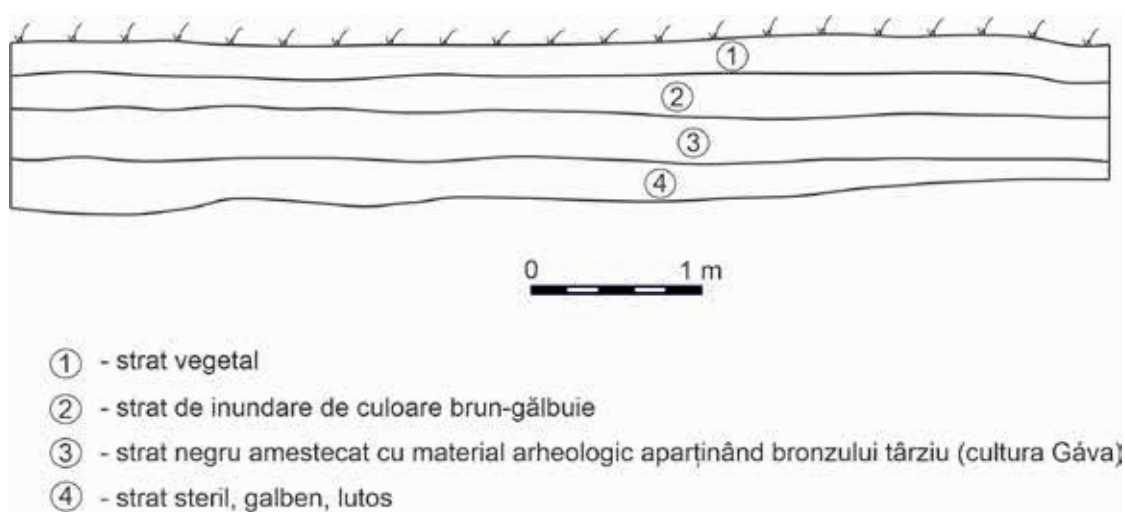

Fig. 4. Stratigrafia secțiunii S1 de pe strada Izvorului nr. 35.

Fig. 4. The stratigraphy of section S1 from 35 Izvorului Street.

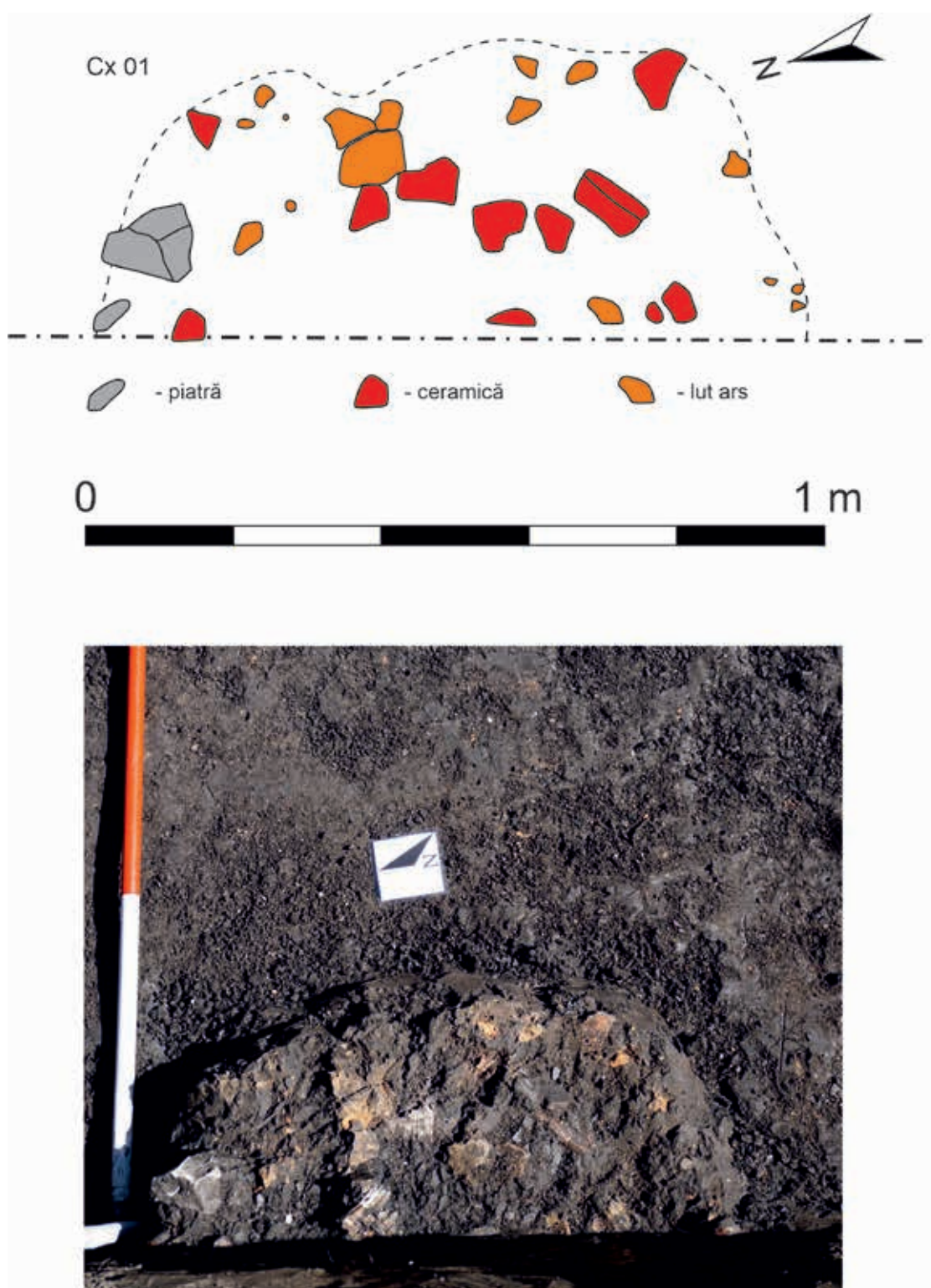

Fig. 5. Complexul Cx 01 dezvelit în S1 de pe strada Izvorului nr. 35.
Fig. 5. Feature Cx 01 uncovered in section S1 from 35 Izvorului Street.

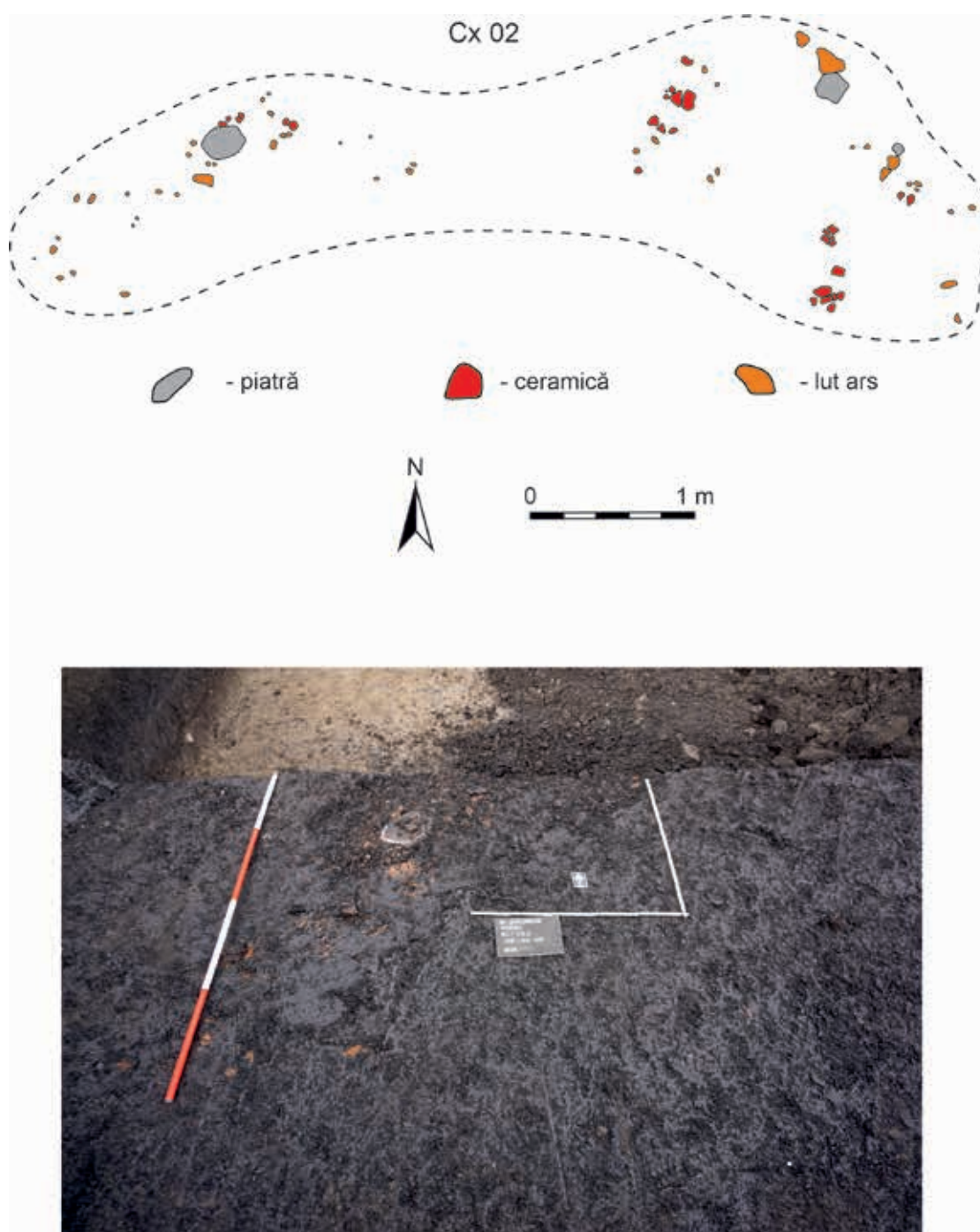

Fig. 6. Complexul Cx 02 dezvelit în S1 de pe strada Izvorului nr. 35.
Fig. 6. Feature Cx 02 uncovered in section S1 from 35 Izvorului Street.

Fig. 7. Complexul Cx 02 dezvelit în S1 de pe strada Izvorului nr. 35.
Fig. 7. Feature Cx 02 uncovered in section S1 from 35 Izvorului Street.

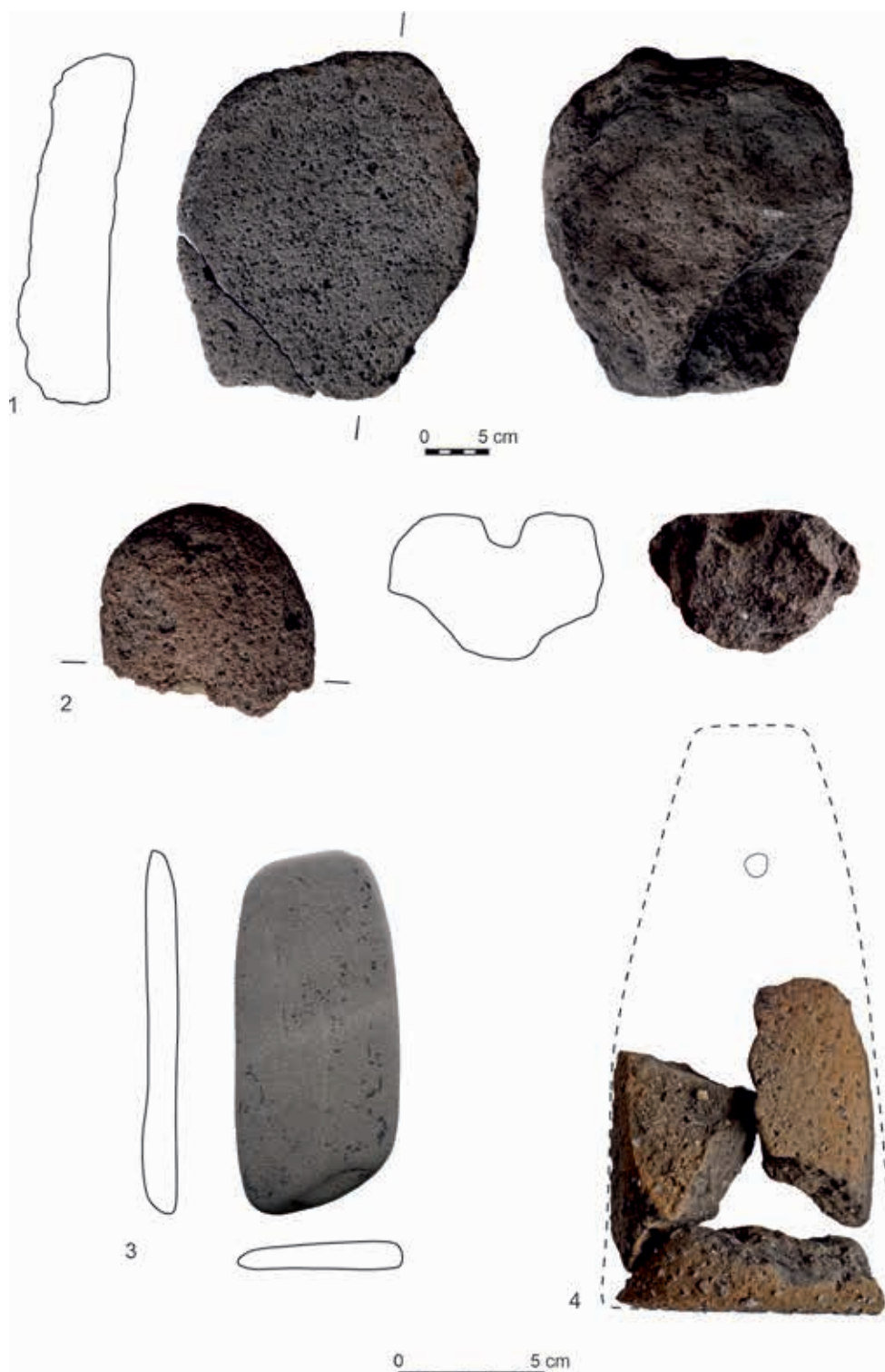

Fig. 8. Artefacte descoperite în complexele Cx 01 (2) și Cx 02 (1, 3-4).
Fig. 8. Artifacts discovered in features Cx 01 (2) and Cx 02 (1, 3-4).

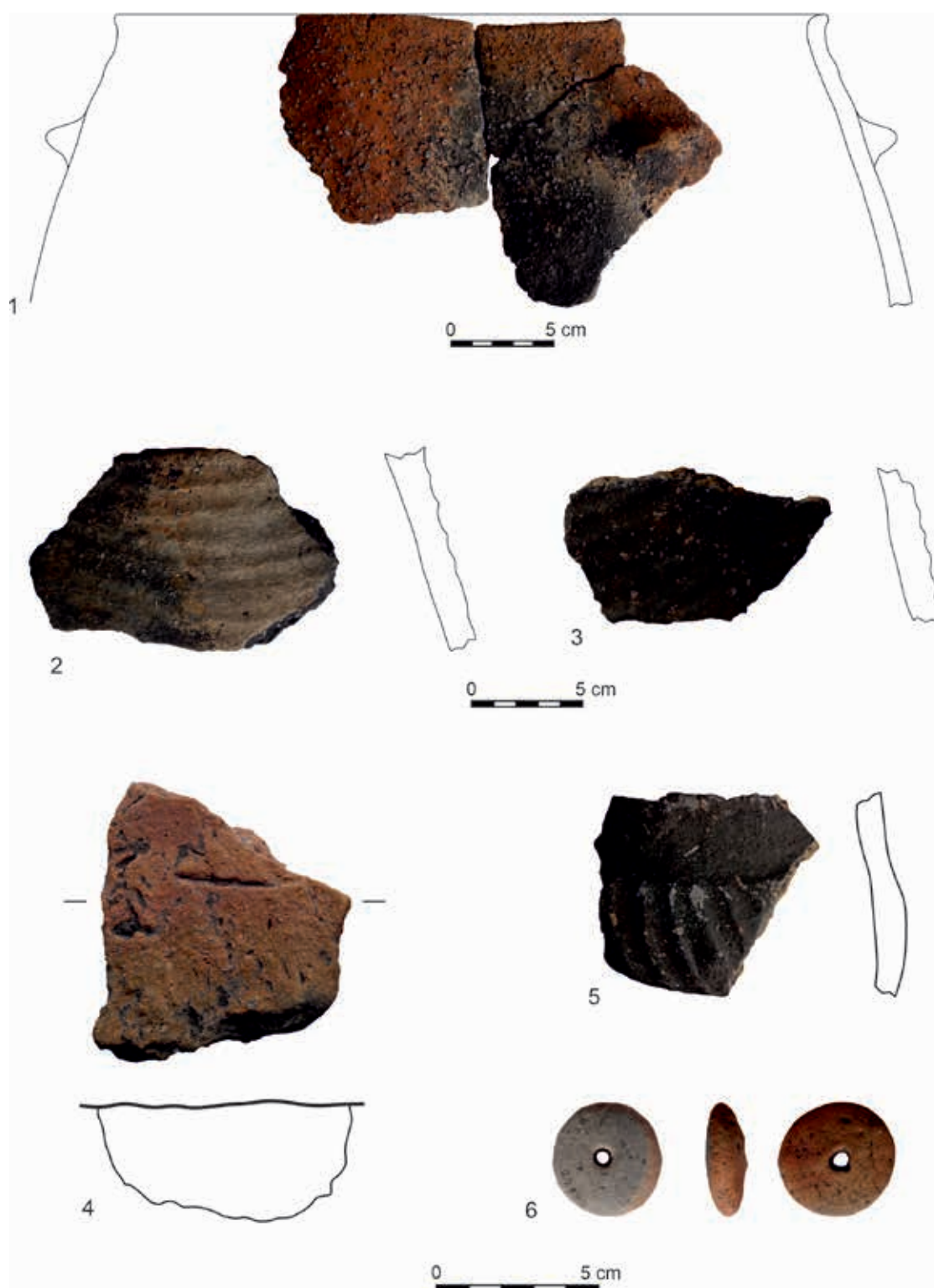

Fig. 9. Artefacte descoperite în complexele Cx 01 (5-6), Cx 02 (1-3) și Cx 03 (4).
Fig. 9. Artifacts discovered in features Cx 01 (5-6), Cx 02 (1-3) and Cx 03 (4).

Fig. 10. Planul topografic (1) și vedere de ansamblu (2) al săpăturilor de pe strada Izvorului (conducta de gaz).

Fig. 10. The topographic plan (1) and general view (2) of the excavations on Izvorului Street (gas pipeline).

Fig. 11. Stratigrafia secțiunii S1 de pe strada Izvorului (conducta de gaz).
Fig. 11. The stratigraphy of section S1 from Izvorului Street (gas pipeline).